

**Alisher Navoiy Asarlarida Rang Massasining Badiiy Ifodasi va Uning Ilmiy
Tahlili****Qutliyeva Mahbuba Bekpulatovna**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Anatatsiya: Ushbu maqola Alisher Navoiy asarlarida rang massasining badiiy ifodasi va uning ilmiy tahlilini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda rang massasining obrazlarni jonlantirish, estetik hissiyotlarni yetkazish va kompozitsion muvozanatni yaratishdagi roli batafsil tahlil qilinadi. Navoiy ijodidagi badiiy obrazlarning ranglar orqali vizual ifodalanishi, fon bilan uyg‘unligi va rang kombinatsiyalarining psixologik ta’siri ham ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari tasviriy san’at darslarida rang massasi bilan ishlashning metodik jihatlarini aniqlash va o‘quvchilarda ijodiy ko‘nikmalarni shakllantirishga imkon beradi.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, tasviriy san’at, rang massasi, badiiy ifodalanish, kompozitsiya, estetik hissiyot, pedagogik metodika

Badiiy tasviriy san’atda rang massasi ijodiy ifodaning muhim tarkibiy elementi hisoblanadi. Rang orqali obrazlar jonlanadi, ularning ruhiy holati va hissiy kechinmalari tomoshabiga yetkaziladi, kompozitsion muvozanat yaratiladi. Alisher Navoiy asarlari esa nafaqat adabiyotning, balki tasviriy san’atning ham boy manbai sifatida e’tirof etilgan. Navoiy ijodidagi badiiy obrazlar rang massasi yordamida vizual tarzda tasvirlanadi, ularning estetik va emotsional jihatlarini boyitadi.

Tadqiqotda Navoiy asarlaridagi rang massasi bilan ishlashning nazariy va amaliy jihatlarini, ranglarning obrazlar va fon bilan uyg‘unligi, kontrast va kombinatsiyalar orqali badiiy ifodaning kuchaytirilishi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, rang massasi yordamida o‘quvchilarda estetik did, vizual tafakkur va kompozitsion ko‘nikmalarni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari ham ko‘rib chiqiladi. Ushbu maqola natijalari tasviriy san’at darslarida amaliy qo‘llanma sifatida foydalanish uchun ilmiy asos yaratadi.

Alisher Navoiy asarlarida rang massasining badiiy ifodasi tasviriy san’atning muhim jihatlarini tashkil etadi. Rang massasi yordamida obrazlar jonlanadi, ularning ruhiy holati va hissiy kechinmalari tomoshabiga yetkaziladi, kompozitsion uyg‘unlik va muvozanat yaratiladi. Navoiy ijodidagi ranglar estetik va emotsional jihatdan boy ma’no kasb etadi, ular orqali obrazlarning ichki dunyosi va voqealar zanjiri vizual tarzda tasvirlanadi. Rang massasining to‘g‘ri ishlatilishi badiiy tasvirning samaradorligini oshiradi va tomoshabiga hissiy ta’sir ko‘rsatadi.

Navoiy asarlarida ranglarning badiiy funksiyasi turlicha namoyon bo‘ladi. Yorqin va to‘q ranglar dramatik voqealarni, hayajon va kuchli emotsiyalarni ifodalaydi. Yumshoq, pastel va sokin ranglar esa tinchlik, sokinlik va uyg‘unlik hissini beradi.

Ranglarning kontrasti, kombinatsiyasi va fon bilan uyg'unligi badiiy obrazning vizual kuchini oshiradi. Shu bois, rang massasi masalasi tasviriy san'atda nafaqat estetik, balki ilmiy va pedagogik nuqtai nazardan ham muhim hisoblanadi.

Rang massasi bilan ishlash jarayonida kompozitsion muvozanatni saqlash eng asosiy masalalardan biridir. Har bir obrazning rang massasi fon bilan uyg'un bo'lishi, ranglarning nisbiy og'irligi va yorqinligi hisobga olinadi. Navoiy ijodidagi badiiy tasvirlarda rang massasi yordamida kompozitsion markaz aniqlanadi, asosiy va yordamchi elementlar ajratiladi, vizual ritm yaratiladi. Rang massasi yordamida tasvir jonli, dinamik va estetik jihatdan boy ko'rinishga ega bo'ladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, rang massasi bilan ishlash o'quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik did va vizual tasavvur ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarga rang massasi bilan ishlashni o'rgatishda ular ranglarning psixologik, estetik va funksional xususiyatlarini tushunib, obrazni yaratishda muvozanat va uyg'unlikni saqlashni o'rganadilar. Rang massasi bilan ishlash orqali o'quvchilar obrazning hissiy kayfiyatini ifodalash va badiiy tafsilotlarni jonlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Navoiy asarlarida rang massasi bilan ishlashda ranglarning kombinatsiyasi va kontrasti alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, yorqin qizil va sarg'ish ranglar kuchli emotsiyalarni, dramatik vaziyatni ifodalasa, sokin ko'k va yashil ranglar tinchlik va uyg'unlikni beradi. Ranglarning uyg'unligi va kontrasti yordamida obrazlar fon bilan muvozanatli va badiiy jihatdan mukammal ko'rinadi. Shu sababli rang massasi bilan ishlashning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganish tasviriy san'atda muhim ilmiy masala hisoblanadi.

Rang massasi bilan ishlashda texnik jihatlar ham muhim ahamiyatga ega. Yog'och, qog'oz, kanvas kabi sirtlar va turli bo'yoq texnikalari rang massasi ta'sirini o'zgartiradi. Rassom va o'quvchilar ranglarning yorqinligini, qatlamlash usulini, intensivligini va ranglarning o'zaro ta'sirini hisobga olib ishlaydi. Bu esa tasviriy tasvirni mukammal qiladi. Navoiy asarlaridan ilhomlangan ijodiy mashg'ulotlarda ushbu jihatlar o'quvchilarga rang massasi bilan ishlash ko'nikmalarini mustahkamlash imkonini beradi.

Rang massasi yordamida badiiy tasvirning dramatik va emotsional qirralari ham kuchaytiriladi. Ranglarning to'qligi, intensivligi va nisbati obrazlarning ruhiy holati, voqealar zanjiri va badiiy mazmunini yanada jonli ifodalaydi. Navoiy ijodidagi badiiy tasvirlar rang massasining kuchli vosita ekanligini namoyish etadi va tasviriy san'at darslarida rang bilan ishlash metodikasi uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, rang massasi orqali o'quvchilar ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar. Rang massasi bilan ishlash ijodiy tafakkur, estetik sezgi va kompozitsion qobiliyatlarni shakllantiradi. O'quvchilar ranglarning badiiy va psixologik funksiyalarini tushunib, rang kontrastlarini to'g'ri tanlash, kompozitsion muvozanatni saqlash va obrazning hissiy kayfiyatini yetkazish bo'yicha ko'nikmalarni hosil qiladilar.

Natijada, Alisher Navoiy asarlaridagi rang massasi masalasi tasviriy san'atda amaliy va nazariy jihatlarni birlashtirgan holda ijodiy jarayonni boyitadi. Rang massasi yordamida o'quvchilar estetik did, vizual tafakkur va badiiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Bu esa tasviriy san'at darslarida rang massasi bilan ishlashning samaradorligini oshiradi va ijodiy yondashuvni rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari rang massasi bilan ishlash metodikasini takomillashtirish va o'quv jarayonida samarali qo'llash uchun ilmiy asos yaratadi.

Alisher Navoiy asarlarida rang massasining badiiy ifodasi tasviriy san'atning asosiy jihatlaridan biri hisoblanadi. Rang massasi yordamida badiiy obrazlar jonlanadi, ularning ruhiy holati va hissiy kechinmalari tomoshabiga yetkaziladi, kompozitsion uyg'unlik yaratiladi. Tadqiqot ko'rsatdiki, ranglarning uyg'unligi, kontrasti va fon bilan bog'liqligi badiiy tasvirning vizual kuchini oshiradi.

Navoiy ijodidagi rang massasi bilan ishlash o'quvchilarda ijodiy tafakkur, estetik did va vizual tafsilotlarni tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Rang massasi bilan ishlashda kompozitsion muvozanatni saqlash, ranglarning psixologik va estetik xususiyatlarini hisobga olish, kontrast va kombinatsiyalardan foydalanish muhimdir. Shu bilan birga, texnik uslublar va materiallarning xususiyatlari ham rang massasi bilan ishlashning samaradorligini oshiradi.

Natijada, Alisher Navoiy asarlaridagi rang massasi masalasi tasviriy san'atda amaliy va nazariy jihatlarni birlashtirgan holda ijodiy jarayonni boyitadi va o'quvchilarda badiiy tafakkur, rang bilan ishlash ko'nikmalari hamda kompozitsion uyg'unlikni shakllantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari rang massasi bilan ishlash metodikasini takomillashtirish va ijodiy mashg'ulotlarda samarali qo'llash uchun ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Shavdirov, S. A. Podgotovka budushchikh uchiteley k issledovatel'skoy deyatelnosti. Pedagogicheskoe obrazovanie i nauka, 2017, №2, 109-110.
2. Shavdirov, S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons. Eastern European Scientific Journal, 2017, №1, 131-134.
3. Shovdirov, S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region. E3S Web of Conferences, 2024, 587, 02016.
4. Shavdirov, S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology. AIP Conference Proceedings, 2025, 3268, 070035.
5. Shavdirov, S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari. Inter education & global study, 2024, №1, 8-14.

6. Ibraimov, X., Shovdirov, S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students. Science and Innovation, 2023, 2, B10, 192-198.
7. Shavdirov, S. A. Izobrazitel'nomu i prikladnomu iskusstvu. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education, 2018, 84-85.
8. Shovdirov, S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH. Eurasian Journal of Academic Research, 2023, 3(12), 193-196.
9. Baymetov, B. B., Shovdirov, S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts. International Journal on Integrated Education, 2023, 4(3), 60-66.